

Ўзбекистон

АДАБИЁТИ ВА САНААТИ

ЎЗБЕКISTON
ADABIYOTI VA SANATI

1998 йил

ҲАФТАЛИК ГАЗЕТА

1956 йил 4 январдан нашр этила бошлаган

4 сентябр, № 36 (3472)

Президент Ислам Каримовнинг Ўзбекистон мустақиллигининг етти йиллигига бағишланган тантанали маросимда сўзлаган табрик нутқи

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар!
Мухтарам меҳмонлар!
Барчамизни мустақиллигининг етти йиллик шодлиғи — халқимизнинг Миллий байрами билан самимий муборакбод этаман.

Дарҳақиқат, мустақиллик байрами Ўзбекистон аталмиш гўзал ва қадимий, бетақдор ва табарук замида яшаётган ҳар қайси инсон учун, Ватанимизнинг ҳар бир фарзанди учун энг азиз, энг улуғ байрамга айланган қолди.

Етти йил давомида амалга оширган ишларимиз бамисоли етмиш йилга тенглашиб, мамлакатимиз киёфасини, юртимиз жамолини бутунлай ўзгартириб юборди.

Етти йиллик босиб ўтилган йилмизга, янги тарихимизга назар ташлар эканмиз, мана шу даврда ҳаётимизда қандай ўзгаришлар бўй бергани, нималарга эришганимиз ҳақида сарҳисоб қилар эканмиз:

— аввало, сийсий, иқтисодий ва маънавий ҳаётимиздаги ислохотлар ва янгиланишлар орқага қайтмайдиган тус олганини тўлиқ ишонч билан айтишга ҳақимиз бор;

— истиқлол тўғрисида тобора обод бўлиб бораётган шаҳар ва қишлоқларимиз, қад ростилаётган янги-янги замонавий қорхоналар, маданий-маърифий иншоотлар, кўприклар ва йўللار, бир сўз билан айтганда, иқтисодимизнинг тобора ўсиб мустақам бўлаётганига, давлатимизнинг салохияти, қуч-қудрати юксалаётганига гувоҳ бўлмоқдамиз;

— халқро ҳамжамиятда ва ҳақон бозориди мамлакатимиз ўрни, обрў-эътибори ва нуфузи ошиб бораётганини катта мамуният ва ифтихор билан тан оламиз;

— энг муҳими, одамларимизнинг дунёқарши ва тафаккури, маънавий киёфаси ўзгараётгани, ўзлигини англаб бораётгани, ҳамиятимизда аҳиллик, муруват, меҳр-оқибат каби олийжаноб фазилатлар, эл-юртимизда тинчлик ва барқарорлик ҳукм сураётганини, эртанги кунга ишончимиз кучаяётганини таъкидлаймиз.

Бир сўз билан айтганда, етти йил давомида биз келажакимиз пойдеворини қўйдик, истиқлол дарахтининг чуқур илдиз отишига, фарзандларимиз бахт-саодати йўлида эркин ва фаровон турмуш барпо этишга замин яратдик.

Буларнинг барчасини Худонинг ўзи меҳнатсевар ва фидойий халқимизга инъом этган бебаҳо неъмат деб қабул қиламиз ва Яратганимизга чексиз шукроналар билдиришимиз.

Халқимизда «Етти киш, етти ёни омон ўтказган иморат асрлар бўйи салобат тўкиб туради», деган ҳикмат бор. Бугун Ўзбекистоннинг захматқаш ва бунёдкор халқи барпо этаётган мустақиллик иморати ҳам ана шундай мустақам ва мангуликка дахлдор бўлиб қолажак, ишиооллоҳ.

Азиз ва мухтарам юрtdошлар!
Барчамиз яхши биламизки, ўтган йиллар давомида эришган ютуқларимиз осонликка бўлмади. Етти йиллик янги тарих бизни ҳақиқий миллат сифатида имтиҳон қилди, сабот ва иродимизни синади.

Йўлимизда дуч келган машаққатли синов ва тўфонларни ягона халқ бўлиб, яхши-ёмон кунларда қийинчиликларга бардош бериб, бир-биримизга суяниб, ҳамжихатликда енгиб ўтдик.

Биз бугун яхши биламизки, олдимизда турган вазифалар ва муаммоларни ечиш, одамларнинг эҳтиёжларини қондириш, уларни рози қилиш учун ҳали кўп-кўп меҳнат қилишимиз даркор.

Агарки мендан олиб бораётган сийбатиимизнинг энг долзарб, энг устувор вазифаси нимадан иборат, деб сўрарсан, мен шундай жаов берадими:

— энг аввало — халқимизнинг омонлиги ва фаровонлиги, обод Ватанди эркин ва сода ҳаёт кечириши. Бу вазифанинг нақадар мураккаб ва оғирлигини ҳолисона тасаввур қилиб, танлаган йўлимиздан қайтмасдан, ислохотлар маъно-моҳиятини теран англаб, бир ёқадан бош чиқариб, бошлаган ишимизни охирига етказишимиз даркор.

Биринчилар қаторида мулк масаласини оқилона ҳал этиш, ҳақиқий мулк эгаларининг йўлини очиб бериб, уларнинг ҳамиятдаги нуфузини оширишга қаратилган сийбатни изчил давом эттириш зарур.

Тараққийимизнинг яна бир муҳим шарт — ҳаётимизда сакланиб келаётган эски замон асоратлиқларидан тезроқ халос бўлишдан иборат.

Азиз ва мухтарам юрtdошлар!
Шу заминда яшаётган ҳар қайси оила, ота-она учун, ҳамиятимиз ва давлатимиз учун энг катта ишонч-таъминимиз, суянчимиз — ўсиб келаётган ёш авлод, севимли фарзандларимиздир.

Ешларининг билимга чанқоқлиги, мутелик ва қулик асоратидан бутунлай озод экани бизни чексиз қувонтиради.

Бизнинг муқаддас бурчимиз — жондан азиз болаларимизга замон талаблари даражасида билим бериш, уларни ҳақиқий ватанпарвар ва юртпарвар этиб тарбиялаш, вояга етказишдир.

Бугун эркин, барқарор ва фаровон ҳаёт куришни истар эканмиз, бунинг энг муҳим, энг зарур тарафи — юртимиз хавфсизлигини, чегараларимизнинг дахлсизлигини, қўпмиллатли Ўзбекистон фуқароларининг тотувлигини сақлаш ва мустақамлаштириш.

Бизга яқин қўшни бўлган ўлкаларда авж олган сийсий беқарорлик, Узаро адоват, иқтисодий лар-залвор, биродарқушлик урушлари, афсуски, барҳам топганча йўқ.

Атрофимизда бизга ҳавас билан қарайдиганлар билан бирга, ҳасад кўзини тикиб турганлар ҳам йўқ эмас. Бундай вазият барчамизни доимо огоҳ, сезгир ва хушёр бўлишга, ягона уйимиз, кўргонимиз, муқаддас оиламиз бўлмиш Ўзбекистонимизнинг қуч-қудратини мустақамлашга даъват этади, фидойиликка чорлайди.

Азиз ватандошларим!
Мана шундай ҳаяжонли дамларда одамнинг кўнгли бекийтиб шеър ёки қўшиққа тўлиб кетади. Минг афсуски, мен шoir ёки қўшиқчи эмасман.

Агар Тангри таоло менга шундай истеъдо берганида эди, барчангизга, азиз дўстларим, қалдронларим, шеърлар битган, қўшиқлар бағишлаган бўлардим. Лекин мен шу гўзал ва муътабар оқшода қалбимдаги энг самимий, энг эзгу тугуларимни изхор қилишим, айтишим зарур:

— Мен ҳаммаганини севаман! Ҳаммаганимизга соғлиқ-омонлик, бахту саодат тилайман!
— Мустақиллигимиз мангу ясасин!
— Эл-юртимиз омон бўлсин!
— Бугунимиз ва эртангимиз Оллоҳнинг ўзи ёмон кўзалардан, бало-қазолардан, офат ва фалокатлардан асрасин, эзгу ишларимизда маддакор бўлсин!

САМИМИЙ ҚУТЛОВ

ЎЗБЕКISTON РЕСПУБЛИКАСИ
ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВ
ЖАНОБИ ОЛИЙЛАРИГА

Мухтарам Президент жаноблари,
Америка халқи номидан Сиз ва Ўзбекистон халқини 1 сентябр—Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг етти йиллик байрами билан табриқлайман.

Ўзбекистон ўзи учун фаровон ва истиқболли келажакни барпо этишни давом эттирмоқда. Биз бу жараёни кўллаб-қувватлашдан ниҳоятда мамнунмиз. Ўзбекистон ҳақон ҳамжамиятида барқарор ва масъулиятли ўрнини эгаллаб турибди. Қўшма Штатлар учун Марказий Осиёда тинчликни сақлаб туриш ва бозор муносабатларига асосланган очик иқтисодиётни бундан буён ҳам кўллаб-қувватлашда, Ўзбекистонда эркин демократик ҳамиятни барпо этишда Сизлар билан биргаликда ишлашдан мамнунмиз.

Мен мамлакатларимиз ўртасидаги жуда яхши икки томонлама муносабатларни қўтлайман ҳамда келажакда Ўзбекистон ва Қўшма Штатлар ўртасидаги мустақам ҳамкорлик давом этишига умид қиламан.

Қамолоти эҳтиром ила,
Уилям КЛИНТОН,
Америка Қўшма Штатлари Президенти

БАРКАМОЛ ИЖОДГА ДАЪВАТ

Аввал хабар берганимиздек, Мустақиллик байрами арафасида Ўзбекистон Президентини Ислам Каримов Фармонига биноан давлат ва халқ олдиди гоёт катта хизматлари, Ўзбекистон мустақиллигини мустақамлаш, мамлакат иқтисодий-сийсий ҳаётини қадимий-тироқи, миллий истиқлол гоғларини амалга оширишга қўшган салмоқли хиссаси ва қарамонона меҳнати учун Ўзбекистон халқ шoirи, мамлакат Ёзувчилар уюшмасининг раиси Абдулла Орипов Ўзбекистон Қарамони унони билан тақдирланган эди.

Президентнинг «Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг етти йиллиги муборакбати билан фахр, соғлиқни сақлаш, маданият, маърифат, оммавий ахборот воситалари ва иқтисодий соҳалар ҳодимларидан бир гуруҳини муборакбодлаш тўғрисидаги» Фармони биноан эса иждоқларимиз, миллий санъатимиз ва маданиятимиз намояндаларидан катта бир гуруҳи ют истиқлолини мустақамлаш, иждоий соҳаларни, маданиятни ривожлантиришдаги ҳамда кўп йиллик самарали иждоий фаолиятлари учун «Буюк хизматлари учун», «Эл-юрт хурмати», «Меҳнат шухрати», «Дўстлик» ордени, «Шухрат» медали, «Ўзбекистон Республикаси халқ шoirи», «Ўзбекистон Республикаси халқ артисти», «Ўзбекистон Республикаси халқ хизматлари учун» медаллари билан муборакбодландилар.

Элимизнинг таниқли шoirлари Тўлан Нисом, Анвар Обиджон, Мухаммад Юсуф Ўзбекистон халқ шoirи унонига сазовор бўлдилар. Муборакбодланган сафиди ҳамкасбимиз, газета бош муҳаррири уринбосари Муродилла Абдуллаев ҳам бор.

Муборакбод олган, иждоий меҳнатлари эътироф этилган шoir ва ёзувчилар, санъаткорлар, маданият ҳодимлари, журналистлар, барча ватандошларимизнинг мамлакатимизнинг ордени ва медаллари, фахрий унонлари билан самимий қўтлаймиз ва янада баракали иждо тилаймиз. Зеро, бу юксак мукофотлар Батанимиз мустақиллигини мустақамлаш йўлида баркамол иждо намуналари яратиш учун чинакам даъватдир.

Қўтлаймиз!

Шарофат БОТИРОВА

ВАТАНИМ

Кунларимга бекаман ўзим,
Сенга жоним тикаман ўзим.
Ганмининг тиккаман ўзим,
Кўзтуморинг бўлай, Ватаним!

Боболарим тиниқ товуши —
Дуолари давроним нақши,
Бул заманим, осмоним яхши,
Кўзтуморинг бўлай, Ватаним!

Дунё кўриб топган ганжинам,
Худойимдан олган ҳазинам,
Бахтим кулган тонгим-шабинам,
Кўзтуморинг бўлай, Ватаним!

Сен онамнинг гўзал сиймоси,
Сут тазмини туйганим рости,
Бахти бекамликнинг имлоси,
Кўзтуморинг бўлай, Ватаним!

Тупроғининг ўпиб гардини,
Ўзим олай минг бир дардингни,
Ҳар ниҳонинг бўлай гардуни,
Кўзтуморинг бўлай, Ватаним!

Бир Шарофат камдир қурбонга,
Туташди томири жонга,
Жонин тикди Ўзбекистонга,
Кўзтуморинг бўлай, Ватаним!

Озод Ватан жамоли

С. МАҲКАМОВ суратта олган

Янги томоша «ОТАМДАН ҚОЛГАН ДАЛАЛАР»

Таниқли ёзувчи Тоғай Муроднинг шу номдаги романи асосида яратилган янги филмининг жамоатчилик учун тақдимномаси бўлди. 28 август ва 2 сентябр кунлари мамлакат Киночилар уйи янги филмининг куришга келган томошабинлар билан гапмуш бўлди. Ўзбек халқининг мустақамлашчилар йилларида мустабид тузум томонидан тортиган азоблари, миллий каттаган сивасининг халқ бошига ёғдиган қулиб-батлари ҳақида ҳикоя қилишни ушбу асарни таниқли кинорежиссер Шухрат Аббосов экранлаштирди. Тўрт қисм, икки филмдан иборат бу йирик кино эпопея сценарийсини Шухрат Аббосов ва Махмуд Тўйчиевлар ёзган. Асардаги бир асардан кўпроқ вақт мубайнида бўлиб ўтган воқеалар тасвирини кино тилига муваффақиятли кучирилган.

Тақдимнома маросимини «Ўзбекино» давлат акциядорлик компанияси раҳбари Темирмалик Юнусов очди. Шухрат Аббосов филмининг яратишда иштирок этган актёрларни таъинштирди.

Кейинги йилларда турлитуман қурик-танловларнинг ўтказилиши одат тусига кириб бораётгани нечоғли қувончли ҳол. Том маънода санъат саодати айланмоқда. Узоққа бориб ўтирмай, буни Бухоро маданий ҳаётида ҳам ақвол куриш мумкин. Шунинг учун ҳам вилоят ҳокимлигининг маданият ишлари бўйича бошқарма бошлиғи, фидойий санъаткор Ҳикмат ака Ражабовнинг бу ҳақдаги фикрлари билан қизиқдим:

— Мустақиллик элимизга эркинликни, жуда катта имкониятларни олиб келди. Айниқса, қурик-танловларнинг кўпайгани яхши-да. Шунинг қувончли, танловларда халқимизнинг турли соҳа ва қатламларидаги кишилар бемалол иштирок этишмоқда. Энг муҳими — ўтказилаётган бу тадбирларда маданий бойлигимиз — ноб истеъдодлар кашф этилмоқда.

Ҳикмат ака ўз фикрларини далиллар билан изоҳлайди. Утган беш ой мобайнида вилоятда унга яқин қурик-танловлар ўтказилиб, унда минглаб истеъдодлар ўз маҳоратини намойиш этди. Чунки, Наврўз арафасида фольклор жамоаларининг вилоят қурик-танловига Пешку, Қоракул, Ђиждувон, Вобкент ва Когон тумани бадий жамоалари муносиб иштирок этишди.

Мухтарам Тўғрубеова номиди 1-республика миллий ракс ижрочиларининг вилоят қурик-танлови эса ҳавасро раққослар Замира Аминова, жондорлик Дилбар Донировна, шифиронлик Фарҳод Тўраев сингари ишларни кашф этди. Шу йилда вилоят услубият маркази қошидаги «Нозанин» фольклор жамоаси хизматларини алоҳида таъкидлаш жоиз. Жамоанин бадий раҳбари Моҳирахон Раҳматова, балетмейстер Гулнора Мамедовалар маҳаллий маросим ва удумлари ишларга ургатиш мақсадида Бухоро шаҳридаги 6-сон ўрта мактабда ташкил этилган фольклор ансамблига қўмақлашмоқда.

Оила йилига бағишлаб ўтказилган вилоят қурик-танловига ҳавасро хонанда Жамбул Воҳидовлар оилавий ансамбли голиб деб топилди.

Улар Жиззахда ўтказилган республика танловига фахрий унвонини эгаллашди. Миллий музика жанрини ривожлантириш мақсадида «Эл севган хонанда ва бастакорлар» мавзусида Орифхон Хотамов, Фаттоҳон Мамадалиев, Эсон Лутфуллаев ва Абдуқошим Исмоилов асарлари асосида вилоят-қурик танлови ўтказилди.

Тасвирий ва амалий санъат курганмаларида ишларнинг иждоий ишлари намойиш

галлар эмас. Бу масалага шунчаки, навабдаги вазифа деб қаради халқимиз йўқ. Таълим ҳақидаги Кўнун эълор қилинганлиги айна муқддо бўлди.

Қаранг, биргина бизнинг вилоятдаги 19та музика мактабиди 4,5 минг ўқувчи таъсил олмақда.

Мухтор Ашрафий номиди санъат билим юстида очилган анъанавий ижрочилик ва ҳофизлик бўлимлари иш фаолияти вилоят музика мактабларида оммалаштирилаётгани уз самарасини бермоқда. Еш ижрочиларининг М. Ашрафий номиди республика қурик-танловига улар уз маҳоратларини тула намойиш этишди.

Бухородаги 5-музика мактаби ўқувчиси Рустам Бозоров билан санъат лицейи ўқувчиси

Мамло

корни ҳозирлаш ҳам улар зиммасидаги масъулият эди. Танловда улардан 2та си голиблики қўлга киритди. Ахир, санъатимиз отахон Тўғрун Алиматов, машхур хушба Ҳасан Ражабов, халқимизнинг севимли хонандаси Улмас Саиджон сингари талабчан ҳаёт аъзоларининг муносиб баҳосини олиш осон эмас.

Иш бор жойда камчилик бўлади, деганларидек, танлов кунларида зали туддиринг тингловчиларни даъват этиш каби жузъий камчиликлар бўлгани рост. Вилоят Маданият бошқармаси бошлиғи Ҳикмат Ражабов буни шундай изоҳлайди:

— Танлов иш вақти, мактаб ва институтларда машгулотлар соатларига тўғри келгани сабабли биз барчан даъват этишдан тийилдик. Аммо музика ва санъат даргоҳларининг толиби илмлари — уйғувчилар, санъаткорлар барчаси танловда фаол иштирок этди. Уи кун давом этган танловда ҳамкамлар ҳаётияти хотиржам ишлаши учун шарафот ярати беришга ҳароат қилдик.

Ҳа, Бухорода ҳар бир кун байрам, десак муболага бўлмас. Истироҳат боғлари, яшил театрлар, шаҳар уйингоҳи, куллас, ҳар бир ўшада қўшиқ янграётти, эл маънавий озик оlib, маданий ҳордиқ чинармоқда. Байрамлари тўли-томошаларнинг кети уйимасин, ҳар бир кунинг шодина бўлсин, она юртим, бахтиёр халқим.

Мухтаба ҲАМИДОВА,
Ўзбекистон
Журналистлар уюшмаси аъзоси

ИЖОДИЙ КЕЧА

Урта Чирчиқ тумани Ким Пен Хава ҳужалиги Боғида шoir Барот Исроилнинг 60 йшга тулиши муносабати билан иждоий кеча бўлди. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг Тошкент вилояти бўлими ва туман ҳокимлиги томонидан ташкил этилган кечида Ўзбекистон халқ шoirлари Пулат Мумин, Жуманиёз Жабборов, таниқли шoirлар Йўлдош Сулаймон, Нормурод Нарзуллаев, Шарифа Салимова, Усмон Кўчқор, адабиётшунос олимлар Абдуқодир Ҳайитметов, Нами Каримов, Ҳайдарали Узарков, Гаффор Муминов ва бошқалар қутлов сўзларини айтдилар.

Туман ҳокими Қайомбой Дехқонбоев туман меҳнат аҳли номидан шoirга иждоий ютуқлар тилади.

Шoir шеърлари билан айтилган қўшиқлар даврага файз бағишлады.

Наргиза ТОШҚУЗИЕВА

Эднома

Бу йил «Ўзбекистон халқ эзувчиси» Туроб Тула ҳаёт бўлиб...

Мен чинакам деган сузага алоҳида ургу бермоқчиман. Бунинг сабаби бор. Туроб аканинг бизга, биздан кейинги укаларига мекри баланд эди...

Умуман айтиш керак, ҳар соҳада бўлган Шўр тузумида қарам аҳли орасида ҳам оқибатсилик утлаб кетганди. Авлодлар орасида киши билмас ички кураш кетарди.

Туроб Тулага қайси иш билан, қайси маслаҳат билан кирман, қулидан келган ердими, қумани ки аямасди. Шундан бўлса ке...

да сатрларини уйнатиб юборарди. Худо берган ёқимли овози бор эди. Уруш йилларида устоз Хамид Гулом билан...

Туроб ака билан бир кунги собақ биринчи май кўчаси атрофида айлиниб юрсақ беки...

Бир мисол. Саксонинчи йиллар бошда «Ўзбекистон Эзувчилар уюшмаси» истеъдодли шoir Усмон Азим шеврлар...

Яшириб нима қиламиз. Бу қарасқ дегани ҳар бир ижодкорга мўйдай ёқди. Урашуларда сал санга кўпроқ эътибор бўлса...

Ақсинча, Туроб ака бундан қувонарди. Жуда кўп урашуларда у киши билан бирга бўлганимиз учун бу гапни очиб...

юрак керак. Адабий ёдноманнинг иштирокчилари тириш-ку...

— Санлар учун осон. Аммо бор гапни айтиш мен учун оғир. Эски дафтарлар очилиб...

Туроб ака билан бир кунги собақ биринчи май кўчаси атрофида айлиниб юрсақ беки...

Туроб ака билан бир кунги собақ биринчи май кўчаси атрофида айлиниб юрсақ беки...

гашига тегишни мақсад қилганим йўқ. Борлигим билан оқибатсиликка қарши эканлигимни сазан қилмоқчиман...

Туроб ака бу томошаларни кутаролмади. Асабларини таранг эди. Туроб ака дўхсон биринчи йилнинг баҳори...

Энг қатта унутганимиз Туроб Туланинг қушиқлари бўлди. Туроб ака умри давомида эзлаб сара...

Туроб ака билан бир кунги собақ биринчи май кўчаси атрофида айлиниб юрсақ беки...

«АЙТ, ЁШИНГНИ СЎРАМАСИНЛАР»

Сафар БАРНОЕВ

СУРАТДА: адиблар (чапдан ўнгга) Н. ФОЗИЛОВ, Т. ТҮЛА, М. АЛИ ва МИРТЕМИР

ларимиз изи қолган. Қора қарма (чёрный ворон) деган машина бу йўллардан кўп изиган. Ушамиз олдида келиб тўхтаса, барчамизнинг юрагимиз орамазга тортарди...

миз билан бирга олиб кетамиз. Мустақиллик йилларида бу пардалар очилди. Энди ўқувчи сенинг унвонинг, амалингга қараб асарингиз ўқимайди...

1. ТАНИШУВ

Рангасвир олами гоят сирли, тилсимли дунё. Сувартада сийратни ангилш, моҳиятини тушуниб етиш ҳар бир кишининг ички туйғулари, ботин дунёси даражасига боғлиқ...

Туроб ака Хиванинг улуғ тўйига бағишлаб туркум асарлар яратгани ҳақида эшитганим. Ҳа, энди, замонасоз асарлар бўлса керак-да, деган фикр кўнглимдан кечгани ҳам рост...

Аммо Туроб Курёв ижодхонаси билан танишарманман, ўз уйимдан хижолат бўлдим. Хоразмининг узоқ тарихидан хикоя қилувчи «Уйғониш», «Олов қўрғони», «Аёзқалъа», «Тумарис», «Оташпарастлар», «Маъмуршоҳ академияси», «Нахмиддин Кубро», «Ферузош ва унинг авлодлари» туркуми, «Тўйчи», «Тўпроққалъа» каби тарих ва атраф-муҳит, табиат мавзусидаги турли мавзуларни ақ эттирган асарлар ўз сеҳрли оламига тортиб кетаётганидан ҳаҳонга тушдим...

2. ХОНИМ ХАЛФА

Хоним халфа аёллиги учунми, қўзларидаги дард ҳаддан зиёددиги учунми, балки болалигимдан таниш халфа қўшқиларини ҳали ҳам унутганимданми, билдимки, бу портрет олдига узоқ тўриб қолдим.

Инсоннинг руҳ дунёси жунбушга келиб, баъзи аёллар зикр оҳангига «жар» соладилар. «Жар» саз урнида бўлиб, мен унда инсон дардларининг жазавасини, Жайхун дарёларининг дағиш олар шиддатини туйман. Хоразм аёллари беҳудага ёв олдиға қурол кўтариб чиқмаганлар, турк аёлларининг хоразм насабидан ана шундай жонбозлик, қудрат борки, у ўша халфа оҳангларидан ўз ифодасини топанга ўқшайди...

— Хоним халфани эшитганимиз, биласизми? — сўрайди Тура ака, — бу киши менинг энг катта момом бўладилар.

— Ҳа, дейман, — агар шў момонгаинг кўнглини жигарлик тўғуси билан англамаганча қача йўлдан кетди. Юртга «Рейим ўрис» номини олиб, цилиндр-шапка, фрак кийиб, инқилобчи бўлиб келди...

Халфа ана бизни хуш қўрдилар, суҳбатга рози бўлдилар, ўзингга шуқр, Яратган. — Кечиринг Хоним эна, ундан бери неча замоналар ўтиб кетди, нега ҳамон гамгинсиз? — Ҳа, тўғри. Унуттиш осон эмас, Айниқса, фарзанд доғини унутиб бўлармиди, болам, — дейсиз, — ҳеч ким фарзанд доғини чекмасин. Яна бир гап: ҳеч ким Ва-тан доғини чекмасин, ҳеч ким кул бўлмасин. Ҳар ким ўз эркига эга бўлсин. Ма-на, хур замоналар қайтибди. Рухим неча бор кутлаб кетди сизларни, болаларим!

— Билдим. Унинг бобоқалони, менинг турмуш хўжам — Қутлимуродбийни сўрамоқчисан. Қизил замон бошланганида бой борки, илмли киши борки, «салланнинг гуноҳига қурбон қилинган. Қизил турмуш кўп қон ичди, охири ўз бошига етди. Хуллас, авлоднинг бир йўли билан олиб қолмоқчи бўлиб шунни тўқидим: Эрим Қутлимуродбий чакалоқлиғидан Оллоқулхонини ордонасига ташлаб кетганлар. Бу 1830—40 йилларга тўғри келади. Эмишчи Оллоқулхонини чакалоқни Худо етказди, кутли кадам бўл, деб исмини Қутлимурод қўйиб, тарбияланган, Хонликка асло яқинлиги йўқ. Фарзандим Рейимбой аввал рус тузем мактабидан, сўнгра Русияда ўқиб...

— Билдим. Унинг бобоқалони, менинг турмуш хўжам — Қутлимуродбийни сўрамоқчисан. Қизил замон бошланганида бой борки, илмли киши борки, «салланнинг гуноҳига қурбон қилинган. Қизил турмуш кўп қон ичди, охири ўз бошига етди. Хуллас, авлоднинг бир йўли билан олиб қолмоқчи бўлиб шунни тўқидим: Эрим Қутлимуродбий чакалоқлиғидан Оллоқулхонини ордонасига ташлаб кетганлар. Бу 1830—40 йилларга тўғри келади. Эмишчи Оллоқулхонини чакалоқни Худо етказди, кутли кадам бўл, деб исмини Қутлимурод қўйиб, тарбияланган, Хонликка асло яқинлиги йўқ. Фарзандим Рейимбой аввал рус тузем мактабидан, сўнгра Русияда ўқиб...

қолди. Янгича ҳаётга хизмат қилаётир...». «Рейим ўрис» лақабини олган ўғлим «Ёш хивалиқлар» партиясини тузувчилардан бўлди. Хоразм республикасига Поляз хожи раҳбар бўлган, у юртдан бир йўла чиқиб кетди. Қаттакўрғон деган жойлардан хат келди. Уша ёқларда раҳбарлик ишларида ишлаб юрди, пул юбориб турди. 1934 йилдан хат-хабар бўлмади, улганми, ўларилганми, номаълумлигига кетди. Ундан фарзанд ҳам қолмади...

Ҳоним эна, ҳаммаиз ҳам бир кун Узга қайтамиз экан, Узи Сизга сабр берсин... Сиз қозога битмадингиз дардларингизни, кўнглингиздагини ёлғиз Аллоҳга айтиб йилгадигиниз, ўзингиз айтиб, ўзингиз тингладингиз. Сиз фора, араб тилларини илхос билан ўргандингиз... Емон шў бўлдики, қизил тузумга берган тушунтиришигиздан кейин ҳужангининг насасини пастратиш йўлидаги уринишингиз ўз мевасини берди. Бу ростга айланди қолди. Шў даражада болаларингизни ярдангизки, ҳаётингизнинг сўнги кунларидан ҳам улараг оталари ҳақидаги рост сўзни айтмадингиз...

бобни машшоқларнинг олиб юриши ноқулайлигидан ва саройидаги об-руйингиз, аёллар билан ўтадиган ҳоқ ийғинларни янада мароқлироқ қилишингиз учун уни Сизга хон ҳазратларининг ўзлари ҳади этгандир.

Феруз вафотидан кейин Исофандиёрхон тахтага чиқди. Саройда янгиликлар қилди. «Ясувоилшоҳи Қутлимуродбийнинг қариллигини ҳисобга олиб, уни бу мансабдан озод этдилар ва унинг ўрнига хонинг дўсти шайх Назарбой Матмурод ўғли Ясувоилшоҳи этиб тайинланди» («Хива хонлари шажараси»). Уша ясувоилшоҳи Қутлимуродбий Сизнинг турмуш хўжанигиз эмасикан? Бек билан сизнинг орангиздаги ёш фарқи ва хонинг хотини Бикажон бика билан яқинлигингиз ҳам бу фарзини тасдиқлаши мумкин. Чўки хон оиласига яқин бўлиш учун камида бек ёки ясувоилшоҳи каби амалдорнинг оиласи бўлмоқ керак. Сиз Бикажон бика билан Хивада беш йил битта хўжрада (камерада) ўтиргансиз. Балки шунинг учун ҳам неварангизнинг исминини маълумотида хўрматига унинг номи билан атагандирсиз. Уша алғов-далғов йилларида Ферузошхоннинг невараси Носир турадан қолган қизини ҳам Хива атрофидаги қишлоқлардан бирида яшири сақлашгани ҳақидаги маълумотлар Сизга бориб боғланадир. Дарвоқе, Сиз асраб боққан қизингизни ўғлингиз Каримбердиға олиб бергансиз. Бу неварангиз биканинг онаси Реймажон момо бўлди.

Энди ана бир ҳужжатга эътибор берайлик. Шoir Ферузининг 150 йиллиги олдидан расосом эварангиз Тура Курёв 1991 йили билан ҳафтага Украинаға ижодий сафарга борди. Ҳаётингизнинг сўнги йилларида қалбингиз азиз-авлиёларни пир тутди. Ясавай ҳикматларини қалбингизга хоқ қилиб, бу дунёни таомон унутдингиз. Фақирлик синовларида йимонингизни асрай олдингиз, бировни сотмадингиз, кимнингдир боши кундага етишига сабабчи бўлмадингиз. Хива яқинидаги Жўрён қишлоғида 1936 йили руҳ қўшингиз тан қабасини тарк этди, Аллоҳ хўзурига равона бўлди. Илоҳим, абадий раҳмат нури ёлғисин.

«Ув-в, ёлғон дунё!» Хоним холпанинг қадаими ўзина, изи қолғонларга ярошсин», деб бир шоғирдингиз шундай бўзла экан:

Ойтин айта, ой йилгадан, Туринг берса, кун тинглаган, Дарди дили дарё бўлиб, Ҳам бўлбулғай бўлиб, Қўрган кўза зиё бўлиб, Хонимжон устоз, хўш боринг...

Муассислар: Ўзбекистон Республикаси Маданият Ишлари Вазирлиги, Ўзбекистон Эзувчилар Уюшмаси. Ношир: Ўзбекистон Республикаси «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАРБАА КОНЦЕРНИ. Маззаимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32. Қабулхона телефони — 133-52-91. «Шарқ» нашрий-матбаа концерни бекатчаси, Маззаимиз Тошкент шаҳри, «Булок Турки» кўчаси, 41-уй. Босишга топшириш вақти — 21.00. Босишга топширилади 20.00.

Муассислар: Ўзбекистон Республикаси Маданият Ишлари Вазирлиги, Ўзбекистон Эзувчилар Уюшмаси. Ношир: Ўзбекистон Республикаси «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАРБАА КОНЦЕРНИ. Маззаимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32. Қабулхона телефони — 133-52-91.

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ. Редакцияга келган кўламалар таҳлил этилмайдиган ва муаллифларга қайтариламайдиган. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланши мумкин. Навбатчи муҳаррир — Гулчехра УМАРОВА. ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ. СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН. Рўйхатдан ўтиш тартиби № 24. Буюртма Ғ. — 0320. Ҳажми — 3 босма табоқ. Газета IBM компютерида терилди ва саҳифаланди. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5 6